

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ
НАУКИ“

МАРИЯ АТАНАСОВА ДЗАНЕВА

ПРИВЛИЧАНЕ КЪМ НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ

АВТОРЕФЕРАТ

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ОНС „ДОКТОР“**

**Област на висше образование: 3. Социални, стопански и
правни науки**

**Професионално направление: 3.6. Право
Докторска програма: Наказателен процес**

**Научен ръководител:
доц. д-р Екатерина Салкова Гетова**

Пловдив, 2025

Мария Атанасова Дзанева е зачислена като редовен докторант в докторска програма „Наказателен процес“ към Катедра „Наказателноправни науки“ на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ на 1.03.2022 г.

За научен ръководител е определена доц. д-р Екатерина Салкова Гетова.

Мария Дзанева е отчислена е с право на защита на 1.03.2025 г.

Дисертационният труд с наименование „Привличане към наказателна отговорност“ е преминал предварително обсъждане в Катедрения съвет на Катедра „Наказателноправни науки“ на 08.07.2025г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследването

Изследването е съсредоточено върху привличането към наказателна отговорност като понятие, използвано често в законодателството ни, в съдебната и прокурорската практика по наказателни дела, но и в наказателнопроцесуалната доктрина.

Актуалността на изследването за привличане към наказателна отговорност, е обусловена от следните обстоятелства:

- в правната доктрина няма единно мнение относно съдържанието на понятието *„привличане към наказателна отговорност“*;

- без съмнение това понятие съдържа в себе си институт на наказателния процес, чиято правна уредба търпи развитие през годините;

- съществената важност на фигурата на обвиняемия за цялото наказателно производство;

- липсата на съвременно, цялостно, комплексно изследване на въпросите, свързани с понятието *„привличане към наказателна отговорност“*, на наказателнопроцесуалния институт, изпълващ го със съдържание, както и на последващите действия, които задължително трябва да бъдат извършени след привличане на обвиняем.

2. Предмет и задачи на изследването

Дисертационният труд има за предмет на изследване понятието *„привличане към наказателна отговорност“* по смисъла на законодателната уредба, наказателнопроцесуалната доктрина, както и съдебната и прокурорската практика по наказателни дела. Освен понятието, предмет на изследването е и институтът на наказателнопроцесуалното право, който изпълва със

съдържание това понятие по дела от общ и от частен характер.

Първата цел на изследването е анализ на понятието „*привличане на наказателна отговорност*“, както и систематизирано изследване на основните понятия, свързани с него. Втората цел на изследването е задълбочен и всеобхватен анализ на нормативната уредба на привличане към наказателна отговорност по дела от общ и от частен характер.

Задачи на изследването

За изпълнение на посочените по-горе цели са формулирани следните научни задачи на изследването:

1. Да се анализира и разкрие същността на изследваното понятие по смисъла на законодателството ни, на наказателнопроцесуалната наука, на съдебната и прокурорската практика по наказателни дела;
2. Да се анализира и оцени ефективността на правната рамка за привличане към наказателна отговорност по дела от общ и от частен характер, както и по реда на особените правила на НПК;
3. Анализ на практиката на българските съдилища, констатиране на противоречива съдебна практика и обосноваването на начини за преодоляването ѝ с оглед гарантиране на правата и законните интереси на обвиняемия;
4. Обсъждане на изразените в доктрината становища по въпросите, предмет на изследването;
5. Да се дефинират пропуските и несъвършенствата в българското законодателство, касаещи привличането към наказателна отговорност;
6. Да се обосноват и формулират подходящи препоръки *de lege ferenda* за усъвършенстване на правната уредба във връзка с изследваните институти.

3. Методология на изследването

За да се постигнат целите на изследването са използвани следните методи на изследване: правнодогматичен; исторически, сравнителноправен, както и основните методи на формалната логика (анализ, синтез, индукция и дедукция). На много места в дисертацията са приложени и методите на езиково, логическо, систематическо и сравнително тълкуване.

Те намират съответно приложение при анализа на правната уредба, на неяснотите и недостатъците в нея, при установяването на историческите предпоставки за привличане към наказателна отговорност, както и при аргументацията защо дадено становище, срещано в доктрината и съдебната практика, следва да бъде предпочетено пред останалите.

4. Научна новост на изследването

В българската правна доктрина са проведени не малко на брой научни изследвания от изтъкнати учени, които анализират различни аспекти на привличането към наказателна отговорност, но липсва цялостен, задълбочен и всеобхватен анализ на това понятие, както и на институтите на наказателния процес, свързани с него. Предвид изложеното, авторът на настоящия дисертационен труд прави опит да запълни тази празнота в доктрината.

В рамките на това изследване са анализирани редица специфични въпроси по темата, както и такива, свързани с нея.

5. Обем и структура на дисертацията

Дисертационният труд е в обем 211 страници, включително съдържание, списък на използвани съкращения и библиография. Броят на бележките под линия е 326. Броят на литературните източници, на които се позовава трудът е 49.

В структурно отношение дисертационният труд включва заглавна страница, съдържание, списък на

използваните съкращения, увод, три глави с обособена структура, заключение и списък на използваната литература (библиография). Към дисертационния труд е приложена декларация за оригиналност.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Увод

В увода на дисертационния труд се изяснява актуалността на темата за привличане към наказателна отговорност. Обективизирана е необходимостта от провеждане на задълбочено и комплексно изследване наказателнопроцесуалната уредба за привличане на обвиняем. Посочени са задачите на дисертационния труд.

ПЪРВА ГЛАВА.

Понятието „привличане към наказателна отговорност“

Раздел 1. Наказателна отговорност

Съобразно целите за изследване на понятието за привличане към наказателна отговорност е разгледано и това за „наказателна отговорност“ в доктринален аспект. Тя е възприета като съвкупност от правоотношения, породени от извършеното престъпление. Страни по тези правоотношения са извършителят и държавата, а съдържанието им най-общо може да се определи като права и задължения, които възникват между сраните по повод осъждането на извършителя, като му бъде наложено с влязла в сила присъда наказание, изпълнението на наложеното наказание и третирането на виновния като осъждан.

Раздел 2. Понятието „привличане към наказателна отговорност“ според Конституцията на Република България

Понятието „привличане към наказателна отговорност“ е изследвано с оглед съдържанието му в Конституцията на Република България (КРБ) и тълкуването,

дадено в Решение № 14 от 30 септември 1999 г. по конституционно дело № 1 от 1999 г. на Конституционния съд, където е прието, че привличането на обвиняем по чл. 207, ал. 1 от НПК от 1994 г. не е привличане към отговорност на лица, извършили престъпления по смисъла на чл. 127, т. 3 от КРБ.

Направен е извод за автономност на това понятие по смисъла на КРБ, като то е съпоставено и със съдържанието, което се влага в него в наказателнопроцесуалната теория, а именно привличане на обвиняем.

Раздел 3. Понятието „привличане към наказателна отговорност“ според действащия Наказателен кодекс на Република България

В този раздел понятието *„привличане към наказателна отговорност“* е изследвано в светлината на действащия Наказателен кодекс, където то е употребено в чл. 286, ал. 2 от НК. Авторът обосновава и приел, че квалифицираният състав на престъплението ще бъде осъществен, когато набеденият е привлечен като обвиняем по реда на НПК, като за съставомерността на деянието е без значение дали наказателната отговорност е реализирана.

Раздел 4. Понятието „привличане към наказателна отговорност“ според действащия Наказателно – процесуален кодекс на Република България и съдебната практика по наказателни дела на българските съдилища

Изследването в Първа глава от дисертационния труд понятие е разгледано през призмата на действащия Наказателно-процесуален кодекс (НПК), както и на Закона за екстрадицията и европейската заповед за арест (ЗЕЕЗА). Направен е извод, че в тези нормативни актове законодателят използва понятието *„привличане към наказателна отговорност“*, когато предвижда такова привличане да се извърши с надлежен акт на компетентен орган според

националното право на молещата държава по смисъла на НПК, респ. ЗЕЕЗА, като въз основа на анализирана съдебна практика е прието, че такъв акт безспорно е постановлението за привличане на обвиняем, когато молещата държава предвижда извършването му преди повдигане на окончателно обвинение пред компетентния съд.

Изяснена и е същността на понятието в светлината на прокурорската и съдебната практика по наказателни дела, както и в наказателнопроцесуалната теория. Обосновано е направено заключение, че с него се обозначава процесуалното действие „*привличане на обвиняем*“ по дела от общ характер.

Раздел 5. Сравнение между понятието „привличане към наказателна отговорност“ и други сродни понятия

С цел да бъде изяснено в по-голяма степен значението на понятието, предмет на анализ в Първа глава от труда, то е сравнено с други сродни понятия – „*наказателно обвинение*“ по смисъла на ЕКЗПЧ, „*наказателно преследване*“, както и „*обвинение*“ по смисъла на чл.2, ал. 1, т.3 от ЗОДОВ.

5.1. Сравнение с понятието „наказателно обвинение“ по смисъла ЕКЗПЧ

В т.5.1. от Глава първа е разяснена същността на понятието „*наказателно обвинение*“ по смисъла на ЕКЗПЧ, както и на практиката на Европейския съд. Същото е сравнено с „*привличане към наказателна отговорност*“ по смисъла на наказателнопроцесуалното право. Направен е извод, че сравняваните понятия не са тъждествени, а едното от тях – това по чл. 6 от ЕКЗПЧ има по-широк обхват. То съдържа в себе си привличането на обвиняем по НПК, но не се изчерпва с него.

5.2. Сравнение с понятието „възбуждане на наказателно преследване“

Понятията *„наказателно преследване“* и *„възбуждане на наказателно преследване“* са разгледани като такива, използвани в НПК и в Конституцията на Република България. Извършен е преглед и анализ на практиката на Конституционния съд относно съдържанието на понятието *„възбуждане на наказателно преследване“*.

Направено е сравнение между него и понятието, обсъждано в Първа глава от дисертацията. Според дисертанта двете сравнявани понятия - *„привличане към наказателна отговорност“* и *„възбуждане на наказателно преследване“* са тъждествени и чрез тях се означава едно и също наказателнопроцесуалното действие – привличане на обвиняем.

5.3. Сравнение с понятието „обвинение в извършване на престъпление“ по смисъла на чл. 2, ал. 1, т.3 от ЗОДОВ

В дисертационния труд са обективирани различните мнения в съдебната практика за понятието *„обвинение в извършване на престъпление“* по смисъла на чл. 2, ал. 1, т. 3 от ЗОДОВ, станали повод да бъде образувано Тълкувателно дело № 2/2025 г. за приемане на тълкувателно решение от Общото събрание на Гражданската колегия на ВКС.

Различното съдържание на *„обвинение в извършване на престъпление“* е сравнено с това за *„привличане към наказателна отговорност“* по смисъла на наказателнопроцесуалната доктрина.

Дисертантът е изложил собствено мнение, че за целите на чл. 2, ал. 1, т.3 от ЗОДОВ следва да се приеме второто тълкуване на използвания от законодателя израз, посочено в Решение № 50009 от 08.02.2023 год. по гр. дело № 932/2022 год., III г. о. на ВКС, тъй като в подробно описаните хипотези,

в които не е осъществено привличане на обвиняем, конкретното лице или е единственият възможен извършител, или е посочен като такъв в нарушение на процесуалните норми.

ВТОРА ГЛАВА

Привличане към наказателна отговорност по общите правила на НПК

Раздел 1. Привличане към наказателна отговорност по дела от общ характер

1.1. Общи положения

В т.1.1. на Раздел първи от Глава втора е отличена изключителната значимост на привличането на обвиняем по наказателни дела от общ характер, като акт със съществени юридически последици за участниците в процеса, но и за развитието на наказателното производство изобщо. Именно той слага рамки и определя насочеността на последващите действия, които се извършват в досъдебната фаза. Процесуалната активност на всички субекти на процеса се осъществява с оглед на повдигнатото работно обвинение до постъпване на делото в съда по някой от възможните начини.

1.2. Исторически преглед

Изясняването същността на привличането към наказателна отговорност в досъдебната фаза на наказателния процес, предполага неговото изследване в развитие. Поради това в тази точка от труда е анализирана историята на привличане на обвиняем в наказателния процес. Направен преглед на процесуалната уредба за конституиране фигурата на обвиняемия в Закона за углавното съдопроизводство (ЗУС), в Наказателнопроцесуалния кодекс от 1952 г. (НПК от 1952г.) и от 1974г.

Между различните процесуални уредби е направено сравнение.

1.3. Привличане на обвиняем по Наказателно процесуалния кодекс от 2005г.

Наказателно-процесуалният кодекс от 2005 г. влиза в сила на 29 април 2006 г., като отменя Кодекса от 1974 г. В т.1.3. от Глава втора е направен извод, че той до голяма степен запазва уредбата на относно привличане към наказателна отговорност в НПК от 1974г., но с него се въвежда и втората форма на привличане на обвиняем – тази по чл. 219, ал. 2 от НПК.

Раздел 2. Предпоставки за привличане на обвиняем

В Раздел 2 от Глава втора на анализ са поставени предпоставките за привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 1 и чл. 219, ал. 2 от НПК. Изяснена е разликата, според дисертанта, на предпоставките при първата и втората форма на повдигане на обвинение в досъдебната фаза на наказателното производство. Критикуван е неясният ред за привличане на обвиняем по чл. 219, ал. 2 от НПК, като е направено предложение за неговата отмяна и създаване на нова правна уредба за привличане на „заподозрян“, „уличено лице“ или „разследвано лице“. Представено е предложение за предпоставки за конституиране на тази нова правна фигура, както и на правата, които следва да се предвидят за нея. Поставени са допълнителни въпроси във връзка с максимален срок за едно лице да има такова качество, възможността за зависимост между предложеното ново качество на лицето, евентуален извършител на престъпното деяние, и това на обвиняемия, както и такива относно стойността на дадените обяснения. Направен е сравнителноправен анализ с процесуалната уредба на т.нар. подпомаган свидетел (*témoін assisté*) във френския НПК.

На последно място, в този раздел е предложена и класификация на предпоставките за привличане на обвиняем, според която и в следващите точки те са разгледани подробно.

2.1. Общи предпоставки за привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 1 от НПК

Авторът на дисертационния труд разглежда последователно предпоставките за привличане на обвиняем по ред на чл. 219, ал. 1 от НПК в светлината на наказателнопроцесуалната доктрина и съдебната практика. Изведени на четири общи и необходими условия за осъществяване на процесуалното действие: *Да са събрани достатъчно доказателства за вината на лицето в извършване на конкретно престъпление; да не са налице основанията за прекратяване на наказателното производство; компетентен орган и надлежен акт.*

Значително внимание е отделено на първата и втората предпоставка, както и на спорните въпроси в теорията и практиката относно тях.

2.1. Общи предпоставки за привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 2 от НПК

В т.2.1. авторът на дисертационния труд разглежда последователно предпоставките за привличане на обвиняем по ред на чл. 219, ал. 2 от НПК в светлината на наказателнопроцесуалната доктрина и съдебната практика. Изведени на четири общи и необходими условия за осъществяване на процесуалното действие: *Да е извършено първото действие по разследването срещу лицето, за което са събрани доказателства, че е извършил разследваното престъпление; да не са налице предпоставките за прекратяване на наказателното производство; компетентен орган и надлежен акт.*

Значително внимание е отделено на първата предпоставка, както и на спорните въпроси в теорията и практиката относно тях.

2.2. Отпадане на имунитет като специална предпоставка за привличане на обвиняем

В т.2.2. на Раздел 2 от Глава втора е разгледано отпадането на имунитета като специална предпоставка за привличане на обвиняем. Представена правната природа на имунитета, както и неговата правна уредба в Конституцията на Република България и Изборния кодекс (ИК). Внимание е обърнато на решенията на Конституционния съд, относими към изследването в т.2.2 от Глава втора. Разяснено е, че поради фокуса на дисертационния труд и неговите цели, ще бъде анализирана правната уредба на имунитета и възможността за отпадането му само относно народните представители, конституционните съдии и кандидатите за народни представители.

А. Имунитет на народните представители и конституционните съдии

В тази част от дисертационния труд са представени най-съществените особености във връзка с имунитета на народните представители и конституционните съдии. Те са разгледани заедно, доколкото на основание чл. 147, ал. 6 от КРБ конституционните съдии се ползват с имунитета, който е присъщ на народните представители.

Направен е анализ на нормите на чл. 70, ал. 1 от КРБ и чл. 220, ал. 1 от НПК и на употребеното в тях понятие „*възбуждане на наказателно преследване*“, както и е уточнен моментът, към който е необходимо снемане на имунитета.

Б. Иmunитет на кандидатите за народни представители

На основание чл. 160, ал. 1 от ИК кандидатите за народни представители също разполагат с имунитет, който е изследван.

В труда е направено сравнение на уредбата на Изборния кодекс относно имунитета на регистрираните кандидати и този, предвиден за народните представители в чл. 70, ал. 1 от КРБ, като е направен извод, че кодексът е по-прецизен при посочването на това, че предвидената в КРБ и ИК защита е относима не към образуването на досъдебно производство, а към привличането му към наказателна отговорност по реда на чл. 219, ал. 1 или ал.2 от НПК.

2.2.1. Значението на момента на придобиване на имунитет за привличането на обвиняем по реда на НПК

В две отделни подточки на т. 2.3.1. са изследвани процесуалните действия, които следва да бъдат предприети във връзка с привличането на обвиняем, с оглед на момента на придобиване на имунитет.

А. Придобиване на имунитет преди привличане на обвиняем

В тази част от дисертационния труд са отразени необходимите действия, които трябва да се извършат, когато в рамките на образувано наказателно производство са събрани доказателства, че лице, ползващо се със защита от наказателно преследване, е осъществило престъпление от общ характер и е необходимо то да бъде привлечено като обвиняем. Направен е извод, че в този случай започналото наказателно производство трябва да се спре на основание чл. 25, ал. 1, т.3 от НПК. След спирането му, развитието на производството зависи от отпадане на имунитета и липса на други пречки за продължаването му срещу конкретното лице.

Направен е преглед на начините на отпадане на имунитета, като пречка за възбуждане на наказателно преследване.

Едва след отпадането му, компетентният орган на досъдебното производство трябва да възобнови спряното производство и да привлече лицето като обвиняем по реда на чл. 219 от НПК, ако не са налице други пречки за това.

Б. Придобиване на имунитет след привличане на обвиняем

В б. „Б“ от т.2.3.1. се разгледани процесуалните действия, които трябва да бъдат осъществени, в случай че дадено лице, вече е конституирано като обвиняем по реда на чл. 219, ал. 1 или ал. 2 от НПК, но след това е придобило имунитет. Авторът е анализирал правната уредба и съдебната практика по този въпрос. Сигнал е до извод, че наказателното производство срещу това лице трябва да бъде спряно, като то няма да се развива, докато защитата му от наказателно преследване не отпадне. В този случай, по преценка на прокурора, производството може да продължи по отношение на останалите обвиняеми, ако това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

След отпадане на имунитета, наказателното производство трябва да бъде възобновено поради отпадане на основанията за спиране и няма пречка спрямо обвиняемия отново да бъдат взети мерки за процесуална принуда.

Раздел 3. Актове за привличане на обвиняем

Актовете за привличане към наказателно производство са от съществено значение за надлежното повдигане на обвинение в досъдебната фаза на наказателното производство, тъй като със съставянето им се конституира фигурата на обвиняемия и се формира обвинение от фактическа и правна страна.

В самостоятелни точки са разгледани правната същност на тези актове, съдържанието им, съгласно действащата правна уредба, както и поотделно всеки реквизит. Посочено е кои от реквизитите са част от задължителното съдържание на постановлението или протокола по чл. 219, ал. 1 или ал. 2 от НПК.

3.1. Правна същност на актове за привличане на обвиняем

В т. 3.1. на Глава втора, дисертантът прави извод, че не наименованието на разглежданите актове, а съдържанието им предопределя тяхната ключова роля в наказателния процес. По своята правна същност актовете, с които едно лице се привлича като обвиняем, са от категорията на индивидуалните юридически актове на публичното право. Постановлението (съответно протоколът за привличане на обвиняем) е правоприлагащ и никога правораздавателен акт. Те са процесуални, диспозитивни и официални документи, които могат да бъдат изготвени само в досъдебната фаза на наказателното производство.

3.2. Съдържание на актовете за привличане на обвиняем

А. Съдържание на постановлението за привличане на обвиняем по чл. 219, ал. 1 от НПК

В настоящата подточка авторът накратко е представил предвиденото в закона съдържание на постановлението за привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 1 от НПК.

Законодателят не предвижда като съдържание на акта за привличане на обвиняем обективирането на докладването на прокурора, уредено в чл. 219, ал. 1 НПК, макар на практика това да се случва с поставянето на дата, подпис на прокурора и печат на прокуратурата. Предвид изложеното, е направен извод, че липсата му не води до незаконосъобразност на

постановлението за привличане на обвиняемото лице и опорочаване на извършените действия спрямо него от разследващия орган.

Б. Съдържание на протокола за привличане на обвиняем по чл. 219, ал. 2 от НПК

В настоящата подточка авторът накратко е представил предвиденото в закона съдържание на протокола, със съставянето на който се привлича обвиняем по реда на чл. 219, ал. 2 от НПК. Актът от първото действие срещу лицето има своите реквизити, които са същите, като тези на постановлението по чл. 219, ал. 1 НПК.

Направен е анализ и оценка на този законодателен подход. Според автора на труда, различните хипотези на привличане на обвиняем, уредени в действащия НПК и различните предпоставки за осъществяването им, не следва да водят до извод за различно съдържание на актовете, с които лицето се привлича като обвиняем. Това е така доколкото със съставянето на акта, както по ал. 1 на чл. 219 от НПК, така и по ал. 2 на същия член, определено лице придобива качеството на обвиняем – централна фигура в наказателния процес. От този момент същото лице може да се ползва от правата, предвидени в НПК за всеки обвиняем – независимо от начина на привличането му, в това число и правото незабавно и в подробности да бъде информирано за характера и причините за обвинението срещу него на разбираем за него език.

3.3. Реквизити на актовете за привличане на обвиняем - задължително и факултативно съдържание

В т.3.3. от Раздел 3, Глава втора на дисертацията, са изследвани поотделно всеки от реквизитите, част от необходимото и факултативното съдържание на акта за

привличане на обвиняем. Анализът им е направен въз основа на доктрината, както и е взета предвид съдебната практика във връзка с тях.

Достигнато до е заключение, че доказателствата, на които се основава привличането на лицето като обвиняем, са единственият факултативен реквизит на разглежданите актове.

Обърнато е внимание и на реквизитът по чл. 219, ал. 3, т.7 от НПК, добавен с измененията на процесуалния закон от 2023г. За същия е направен извод, че той следва да бъде причислен към задължителното съдържание на разглежданите актове, когато обвиняемият е непълнолетен.

Раздел 4. Доклад при привличане на обвиняем

Разделът е посветен на задължителния доклад, който се осъществява при привличане на обвиняем както по чл. 219, ал. 1 от НПК, така и по чл. 219, ал. 2 от НПК. Отразени са различните мнение в теорията относно това дали той е част от фактическия състав на привличане към наказателна отговорност по дела от общ характер. Направен е извод, че докладването и самото привличане са две отделни процесуални действия, които са свързани помежду си.

Предмет на обсъждане от дисертанта в същия раздел са: съдържанието на доклада, начинът на докладване и правното му значение.

Раздел 5. Процесуален ред за привличане на обвиняем

Процесуалните форми по привличане на обвиняем са уредени от законодателя в нормите на чл. 219, ал. 1 и ал. 2 от НПК. В дисертационния труд е направено заключението, че двете разкриват повече различия помежду си, отколкото прилики, като това е породено от съществената разлика на фактическите обстоятелства, при които се извършва

обикновено едната и другата форма на привличане. Поради изложеното и те са разгледани последователно в самостоятелни точки.

5.1. Процесуална форма по привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 1 от НПК

В т.5.1. от Раздел 5 са посочени и разяснение процесуалните действия, които трябва да бъдат извършени при привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 1 от НПК. От редакцията на чл. 219, ал. 1 от НПК е видно, че преди да се състави постановлението за привличане на обвиняем, законодателя е предвидил задължително да бъде осъществен доклад до прокурора от разследващия орган. Едва след този задължителен доклад, компетентният орган привлича лицето като обвиняем със съставянето на постановление, съдържащо реквизитите по чл. 219, ал. 3 от НПК. Автор на постановлението е съставителят му – този, който го е изготвил и подписал.

Направен е извод, че уведомяването на обвиняемия за повдигнатото му работно обвинение (т.нар. предявяване на обвинението) е последващо действие, което не бива да се смесва с привличането по чл. 219, ал. 1 от НПК.

5.2. Процесуална форма по привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 2 от НПК

В т.5.2. от Раздел 5 са посочени и разяснение процесуалните действия, които трябва да бъдат извършени при привличане на обвиняем по реда на чл. 219, ал. 2 от НПК. На анализ са подложени различните мнения относно конституиране фигурата на обвиняемия при тази форма на повдигане на обвинение в досъдебната фаза. Авторът стига до извод, че възникването на фигурата на обвиняемия по ал. 2 на чл. 219 от НПК се свързва с процесуален акт. За такъв можем да говорим едва след като той е съставен – съдържа

необходимите реквизити и е подписан от компетентния орган. Преди този момент не можем да твърдим наличието на процесуален акт. Осъществено е и езиковото тълкуване на използваните думи в обсъжданата норма, като е отразено, че от тях не може да се направи извод, че момента на конституиране на процесуалната фигура е преди извършване на действието.

На последно място, алтернативно – в случай, че нормата не бъде отменена в съответствие с първото предложение *de lege ferenda*, относимо към нея, дисертантът е обърнал внимание на изключителната необходимост от усъвършенстване на правната уредба на привличане на обвиняем по чл. 219, ал. 2 от НПК.

Раздел 6. Правни ефекти от привличането на обвиняем

В раздел 6 от Глава втора предмет на обсъждане са правните ефекти, които поражда привличането на обвиняем. Разгледани са поотделно конституиране фигурата на обвиняемия; формулиране на обвинение; възникване на функцията по обвинението и функцията по защита.

Раздел 7. Предявяване на акта за привличане на обвиняем

В тази част от дисертацията е направен преглед на института по предявяване на акта за привличане на обвиняем.

При внимателен преглед на нормативната уредба на предявяването и по-конкретно на чл. 219, ал. 4 от НПК, е видно, че законодателят урежда задължението разследващият орган да предяви само постановлението за привличане на обвиняем. Авторът е изложил мнение, че нормата на чл. 219, ал. 4 от НПК трябва да се тълкува корективно, като се има предвид, че законодателят урежда две форми на привличане на обвиняем, а при всяка от тях лицето се привлича с различен акт - по чл. 219, ал. 1 от НПК със съставяне постановление, а

по ал. 2 на същия член – протокол от действието по разследването срещу лицето. Различно тълкуване на нормата на чл. 219, ал. 4 от НПК би довело до опасността всяко обвинение по чл. 219, ал. 2 от НПК да не бъде предявено, като по този начин ще бъде нарушен чл. 6 от ЕКПЧ. Анализирани са компетентните органи да предявят обвинението, субектите, на които се предявява, както и правилата за призоваване за това процесуално действие.

Раздел 8. Особености във връзка с предявяване на обвинение при разследване в отсъствие на обвиняемия

Раздел 8 от Глава втора е посветен на спецификите при предявяване на акта за привличане на обвиняем, когато разследването е проведено в отсъствие на обвиняемия. Авторът е стигнал до извод, че в тези случаи актът за привличане към наказателна отговорност следва да се предяви на защитника – адвокат, като органът на досъдебното производство му осигури възможност да се запознае с пълното му съдържание и му връчи препис от него.

Не по този начин стои въпросът с незабавния разпит на обвиняемия, който трябва да бъде проведен по реда на чл. 221 от НПК. В случаите по чл. 206 от НПК, адвокатът – защитник не би могъл да го „замести“ при провеждане на разпита и да направи изявления от името на това лице, които да бъдат инкорпорирани в протокола. Ето защо, в тези случаи, след предявяване на обвинението не следва да се пристъпва към разпит на обвиняемия по реда на чл. 221 от НПК, тъй като липсва субект, който да бъде разпитан.

Раздел 9. Защита на обвиняемия срещу предявеното обвинение

Тази част от изследването представя възможната защита на обвиняемия срещу предявеното обвинение. Посочено е, че линията на защита на обвиняемия и негова защитник, следва да бъде преценена във всеки конкретен случай, с оглед целите на привличения към отговорност.

Законодателят предоставя на обвиненото лице процесуални средства, за да защити своите права и законни интереси. Същите са анализирани последователно в отделни точки в дисертацията.

9.1. Разпит на обвиняемия

В т.9.1. от Раздел 9 на Глава втора е направен анализ на правната уредба на разпита на обвиняемия след предявяване на акта за привличане към наказателна отговорност. Обърнато е внимание на това, че от буквалния прочит на текста на тази норма би могло да се стигне до неправилен извод, че тя е приложима само в случаите на привличане на обвиняем по чл. 219, ал .1 от НПК. Авторът стига до извод, че тя следва да намери приложение и в случаите, когато привличането към наказателна отговорност е извършено и с протокол от първото действие срещу лицето.

В същата точка е направено изследване на органите, компетентни да осъществят разпита по чл. 221 от НПК, както и реда за извършването му.

Във връзка с тези въпроси е проследена и съдебната практика по наказателни дела.

9.2. Доказателствени искания и представяне на доказателства

Втората точка от раздел 9 е посветена на възможността за представяне на доказателства и правене на доказателствени искания от обвиняемия като форма на защита срещу повдигнатото обвинение в досъдебната фаза. Кратко е разгледана възможността за представяне на доказателства и начините да бъдат направени доказателствени искания, както и задълженията на органите на досъдебното производство във връзка със събиране на доказателствен материал.

9.3. Контрол на привличането на обвиняем

Последната точка от Раздел 9 на Глава втора акцентира върху възможността за контрол на привличането на обвиняем. Последователно са изследвани възможностите за

прокурорски контрол (т.нар. йерархичен контрол) по реда на чл. 200 от НПК и за съдебен контрол.

Освен, че са направени изводи въз основа на анализ на правната уредба и наказателнопроцесуалната доктрина, последователно е представена съдебна практика по въпросите на т.9.3. от Раздел 9 на дисертационния труд.

Авторът приема, че съдебен контрол на привличането на обвиняем е недопустим, а този по реда на чл. 200 от НПК, е необходим и възможен, но само в първия стадий на досъдебната фаза. Когато във втория стадий прокурорът намери, че обвиняемият не е виновният извършител на престъпното деяние от общ характер, наказателното производство трябва да бъде частично прекратено спрямо привлеченото към отговорност лице. Това е така, защото ако бъде прието обратното мнение, това би позволило заобикаляне на закона и по-конкретно възможността за съдебен контрол, която е предвидена за прекратяването.

Раздел 10. Ново привличане на обвиняем

С цел пълно и задълбочено изследване на темата на дисертацията, в Раздел 10 от нея е изяснено и новото привличане на обвиняем в светлината понятието „привличане към наказателна отговорност“ по смисъла на наказателния процес. От нормата на чл. 225 от НПК е направено заключение, че при новото привличане на обвиняем, не се осъществява отново привличане към наказателна отговорност. Това е така защото обвинението вече е било формулирано от фактическа и правна страна и е била конституирана фигурата на обвиняемия при съставянето на акта по чл. 219, ал. 1 или ал. 2 от НПК. При предприемане на действия по чл. 225 от НПК привлеченият към отговорност си остава обвиняем и спрямо него продължава да има повдигнато обвинение, но то се изменя, за да бъде съответно на установеното, посредством събрания по време на разследването доказателствен материал.

В две отделни точки, част от този раздел, е направен анализ на процесуалната форма на ново привличане на

обвиняем и на съдържанието на актовете за осъществяване на това действие.

10.1. Процесуална форма на ново привличане на обвиняем

Член 225 от НПК не съдържа специални правила относно начина на ново привличане на обвиняем. Дисертантът стига до извод, че поради естеството и предпоставките на двете форми на повдигане на обвинение в досъдебната фаза, при новото привличане на обвиняем може да бъде приложена единствено първата форма (чл. 219, ал. 1 от НПК), като бъде съставено ново постановление от разследващия орган или прокурора. Отразено е мнението, че от момента на съставяне на постановлението, делото продължава да се движи по измененото обвинение. В този случай не е налице множество на обвиненията за едно и също деяние.

10.2. Съдържание на акта за ново привличане на обвиняем по чл. 225 НПК

В т. 10.2. от Раздел 10 на Глава втора на труда е направен кратък анализ на съдържанието на акта за ново привличане на обвиняем по реда на чл. 225 от НПК. Обърнато е внимание на това, че в НПК не се съдържат изрични правила във връзка със съдържанието на постановлението, което се съставя при осъществяване на това процесуално действие. Поради изложеното е направен извод, че тази празнота трябва да бъде запълнена и когато разследващият орган или прокурорът състави постановление за ново привличане по чл. 225 от НПК, то следва да бъде със същото съдържание като на актове по чл. 219, ал. 1 и ал. 2 от НПК, без да е необходимо в постановлението да бъде отбелязано изрично, че обвинението се изменя при условията на чл. 225 НПК.

Раздел 11. Привличане към наказателна отговорност по дела от частен характер

В Раздел 11 от Глава втора на дисертационния труд е представено привличането към наказателна отговорност по дела от частен характер.

На първо място, авторът е изследвал възможността за приложимост на това понятие към делата от частен характер. На следващо място е акцентирано върху липсата на досъдебна фаза, а от там и върху невъзможността по дела от общ и от частен характер изследваното понятие да съдържа в себе си един и същ институт на наказателния процес.

В последващи две точки предмет на анализ са възможните процесуални моменти за привличане към наказателна отговорност по дела от частен характер, съобразно действащата правна уредба.

11.1. Подаване на тѣжба до съответния първоинстанционен съд по дела от частен характер

В първата точка от този раздел, дисертантът анализира възможността моментът на привличане към наказателна отговорност, по дела от частен характер, да бъде подаването на тѣжбата от пострадалия до съответния първоинстанционен съд. Въз основа на направения анализ е представено собственото мнение на автора, че към момента на сезиране на съда от пострадалия с тѣжба, е налице единствено фактическата страна на обвинението и не може да се твърди, че все още има завършено обвинение, съдържащо фактическа и правна страна. Поради това и не може да се приеме, че от този момент е осъществено и привличането към наказателна отговорност.

11.2. Процесуални действия на съда по приемане и даване ход на тѣжбата в съдебно заседание

Във втората точка на този раздел е изследвана възможността привличането към наказателна отговорност, по дела от частен характер, да се осъществи с процесуалните

действия на съда по приемане и даване ход на тъжбата в съдебни заседания. Доколкото с постановяването от съдията – докладчик на разпореждане, с което се дава ход на тъжбата, се определя правната квалификация на деянието и се формира завършено обвинение, е направен извод, че именно това е моментът, в който се осъществява привличане към наказателна отговорност по този вид дела.

Аргументирано е и мнението на автора, че привлеченият придобива качеството на „подсъдим“ с постановяване на акта на съдията - докладчик.

ТРЕТА ГЛАВА

Привличане към наказателна отговорност по реда на особените правила на НПК

В последната глава от дисертационния труд е акцентирано върху Част пета от НПК, където се съдържат т.нар. „Особени правила“. Поради поставената задача пред труда, в главата са разгледани поотделно само особените правила, които разкриват различия при осъществяване на привличане към наказателна отговорност по смисъла на наказателнопроцесуалното право. Отделено е внимание единствено на различията от общата наказателна процедура.

Раздел 1. Привличане към наказателна отговорност по реда на глава двадесет и четвърта от НПК „Бързо производство“

В Раздел първи е осъществено изследване на правната уредба, предвидена в глава двадесет и четвърта от НПК, отнасяща се до привличането на обвиняем. Направена е съпоставка с чл. 219, ал. 2 от НПК. Разгледани са теоретичните постановки във връзка с привличането на обвиняем по чл. 356, ал. 4 от НПК, като авторът е изразил несъгласие със становището, че фигурата на обвиняемия възниква по силата на фикция, тъй като видно от законодателната уредба - отново е необходимо да бъде съставен съответен акт за конституирането ѝ.

1.1. Предпоставки за привличане към наказателна отговорност по реда на глава двадесет и четвърта „Бързо производство“

Предпоставките, изведени от дисертанта, за осъществяване на привличането по реда на чл. 356, ал. 4 от НПК са: *Обосновано предположение, че определено лице е извършило престъпното деяние; извършване на първото действие по разследването срещу лицето; да не са налице предпоставките за прекратяване на наказателното производство; компетентен орган; надлежен акт.* Подробно е разгледано обоснованото предположение като предпоставка за привличане към наказателна отговорност.

1.2. Съдържание на протокола по чл. 356, ал. 4 от НПК

Предмет на изследването в т.1.2. от Първия раздел на Глава трета е съдържанието на акта за привличане на обвиняем по чл. 356, ал. 4 от НПК.

Поради близостта на правната уредба, авторът е стигнал до извод, че протоколът от първото действие по разследването срещу лицето по чл. 356, ал. 4 НПК, следва да съдържа същите реквизити, както протоколът по чл. 219, ал. 2 НПК.

1.3. Доклад, предявяване на акта за привличане на обвиняем и разпит след предявеното обвинение

В самостоятелна точка е отделено място на докладването на прокурора за привличане на обвиняем по реда на бързото производство, на предявяването на обвинението, както и на незабавния разпит след него. Дисертантът е изложил мнението, когато се привлича обвиняем по реда на тези особени правила, доклад не следва да бъде осъществен. Аргументите, които излага в подкрепа на това мнение са кратките срокове за приключване на досъдебната фаза, както и невъзможността да се приложат общите правила, поради наличие на изрична уредба, която не

съдържа задължение за докладване.

Доколкото в глава двадесет и четвърта от НПК не се съдържат особени правила за предявяването на работното обвинение и разпита на обвиняемия незабавно след това, на основание чл. 361 от НПК трябва да се приложат общите правила.

Раздел 2. Привличане към наказателна отговорност по реда на глава тридесета от НПК „Особени правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни“

Тъй като в глава тридесета от НПК не са предвидени ограничения, авторът стига до извод, че непълнолетният може да бъде привлечен към наказателна отговорност по всяка от двете форми по чл. 219, ал. 1 от НПК и чл. 219, ал.2 от НПК.

Авторът на труда акцентира върху единствената особеност при привличане на обвиняем по реда на тези особени правила, която се отнася до условието „компетентен орган“ и тя произтича чл. 385 от НПК, съгласно който по досъдебното производство трябва да се проведе от определени разследващи органи и от прокурори, които са със специална подготовка в областта на правата на детето или които имат ефективен достъп до специализирано обучение.

Изследвана е и правната уредба, свързана с предявяването на акта за привличане на обвиняем, разпита на непълнолетното лице и задълженията на органите на досъдебното производство при осъществяване на тези процесуални действия.

Раздел 3. Привличане към наказателна отговорност по реда на глава тридесета "а" от НПК „Особени правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят български език“

Правната уредба за привличането към наказателна отговорност не разкрива специфики относно невладеещите български език. Поради изложеното, в труда е направен

преглед единствено на допълнителните процесуални права за обвиняемите, които не владеят български език, във връзка с повдигнатото им обвинение на досъдебната фаза – участието на защитник, както и на преводач/ преводач на български жестов език, предоставяне на превод на акта за привличане на обвиняем и възможността да възрази срещу точността на превода.

Раздел 4. Привличане към наказателна отговорност по реда на глава тридесет и първа от НПК „Особени правила за разглеждане на дела, подсъдни на военните съдилища“

Действащата нормативната уредба по глава тридесет и първа от НПК не съдържа специални правила относно формите на привличане на обвиняем. Поради тази причина и на основание чл. 411 от НПК, в труда е изложено, че следва да бъдат приложени общите правила.

Авторът акцентира върху единствената особеност във връзка с предпоставките за привличане на обвиняем по реда на тези особени правила, която се отнася до условието „компетентен орган“. Посочено е, че компетентен да извърши процесуалното действие по чл. 219, ал. 1 или ал. 2 от НПК е военният прокурор или военните разследващи органи - военните следователи и военните разследващи полицаи.

Раздел 5. Привличане към наказателна отговорност по реда на глава тридесет и първа "а" от НПК „Особени правила за разглеждане на дела за престъпления от общ характер, извършени от главния прокурор или от негов заместник“.

Спецификите на нормативната уредба във връзка с разглеждане на дела за престъпления от общ характер, извършени от главния прокурор или негов заместник са множество. В раздел 5 от Трета глава, дисертантът се фокусира върху това, че законодателят създава специален орган на досъдебното производство „прокурор за разследване

на престъпления, извършени от главния прокурор или негов заместник“ и върху неговата компетентност.

Направен е извод, че доколкото липсват особени правила, приложими са и двете форми на привличане към наказателна отговорност по общата наказателна процедура. Изведена е единствена особеност във връзка с предпоставките за привличане на обвиняем по реда на тези особени правила, която се отнася до условието „компетентен орган“.

Проследена е и правната уредба във връзка с процесуалните действия, които трябва да бъдат осъществени след като е извършено повдигането на обвинение срещу главния прокурор или неговия заместник в досъдебната фаза.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ПРАВНАТА УРЕДБА

От направения задълбочен анализ, дисертантът е направил заключението, че с наказателнопроцесуалното понятие „*привличането към наказателна отговорност*“ се обозначава привличането на обвиняем по дела от общ характер. По дела от частен характер, това действие е постановяването от съда на разпореждане, с което се дава ход на тъжбата, насрочва се делото за разглеждане, както и се дава правна квалификация на деянието.

След изследване на законодателната уредба, както и на съдебната практика, свързана с привличането към наказателна отговорност, в научното изследване са направени редица предложения за усъвършенстване на правната уредба, от които най-съществени са:

- нормата на чл. 219, ал. 2 от НПК да бъде отменена и да бъде въведена нова правна фигура „заподозрян“, „улично лице“ или „разследвано лице“, която да се конституира на по-ранен етап – когато не са налице достатъчно доказателства по смисъла на чл. 219, ал. 2 от НПК, но е необходимо да бъдат предприети действия

срещу лице, за което има доказателства, че е евентуален извършител на деянието.

- в случай, че нормата на чл. 219, ал. 2 от НПК не бъде отменена, законът трябва изрично и съобразно необходимостта от предвиждане на права за лицето, което ще участва в действието по чл. 219, ал.2 от НПК, да уреди конституирането на обвиняемия преди предприемане на действието по разследването срещу него. Това лесно би могло да стане, като втората форма на привличане на обвиняем бъде регламентирана в отделен член, който да има следното съдържание „Когато се съберат доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и не са налице някои от основанията за прекратяване на наказателното производство, разследващият орган може да привлече лицето като обвиняем със съставяне на съответно постановление, в случаите, когато се налага да бъде предприето действие по разследването срещу него, за което докладва на прокурора. “ В следваща алинея, за да не бъде осуетено действието за събиране и проверка на доказателствен материал, законодателят трябва да предвиди, че след съставяне на постановлението и преди предприемане на действието, лицето се запознава с повдигнатото обвинение и му се разясняват правата. Едва след извършване на действието по разследване, на обвиняемия и защитника му се предявява обвинението – когато те могат да се запознаят с постановлението, и на обвиненото лице се връчва препис от него срещу подпис, след което се пристъпва към разпит по реда на чл. 221 от НПК

- правата по чл. 47, чл. 53 и чл. 96 НПК да бъдат включени в задължителното съдържание на разглежданите актове, наред с тези по чл. 55 НПК, като права от съществено значение в досъдебната фаза, но и в цялото наказателно производство.

- законодателят трябва да предвиди задължение за предявяване не само на постановлението, но и на протокола по чл. 219, ал. 2 от НПК. Член 219 от НПК може да бъде озаглавен *„Привличане на обвиняем и предявяване на обвинението“*, а нормата на чл. 219, ал. 4 от НПК следва да бъде редактирана в същия смисъл.

- законодателят трябва да съобрази съществуващите две форми на привличане на обвиняем и чл. 221 от НПК да бъде променен съобразно това, за да се избегне опасността от неправилно тълкуване и прилагане на нормата. В чл. 221 от НПК може да бъде посочено освен постановлението и протокола по чл. 219, ал. 2 от НПК, както и изразът *„след предявяване на постановлението за привличане на обвиняем...“* може да бъде заместен със *„след предявяване на акта за привличане на обвиняем...“*.

III. ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **Симеонова, М.**, Съдържание на актовете за привличане на обвиняем, Сборник с доклади от международна научна конференция. Правото на XXI век – предизвикателства и перспективи“, том 2; Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2023, ISBN 978 – 619-202-904-3, с. 294-307;
2. **Симеонова, М.**, Привличане на обвиняем – историческо развитие на българската правна уредба. В: Сборник "Революции и еволюции", Университетско издателство „Паисий Хилендарски“ (приета за публикация);
3. **Дзанева, М.**, Понятието „привличане към наказателна отговорност“ в българския наказателен процес.; Списание STUDIA IURIS– Брой 2 – 2025 г. Online-ISSN: 2367-5314, 14 30